

CARTÎLE SATEANULUI ROMANU.

SCRIERE PERIODICA

PENTRU

TÓTE TREBUINTIELE POPORULUI ROMANU.

Descépta-te Romane !

Va esí in 3|15 dí a fiesce-carei lune. Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu intregu e 1 fl. v. a., pentru Romani'a 3 franci — lei noi. — A se tramite la Redactiune in Gherl'a (Szamosujvár).

SENTINEL'A ROMANA.

Apa trece, petrile remanu.

I.

D'in verfulu Carpatiloru
D'in desimea bradiloru,
Repezit'amu ochii mei,
Cá doi vulturi sprintenei,
Pe cea vale adéncita
Si cu flori acoperita,
Ce se 'ntinde cá o cétia
Pâna 'n Dunarea marétia,
Si de-acolo 'ndepartare
Pâna 'n Nistru, pâna 'n Mare.
Ér' pre celu amaru pustiu
Cu vediutulu se 'ntélnii?
Intelnií unu ostasielu
Verde cá unu stejerelu,
Mândru cá unu puiu de leu
Si viteazu câtu e unu zmeu!
Bratiu-i stângu erá 'ncordatu
Sub unu scutu de feru sapatu
Care 'n sóre stralucia
Si pe care se zaria
O lupóica argintia
Ce pareá a fi chiar' via,

Si sub féra doi copii
Ce pareau ar fi chiar' vii.
Man'a-i drépta tienea pala;
Ér' pre capu purtá cu fala
Coifu de auru lucitoriu
Cá unu zeu nemuritoriu.
Celu viteazu erá calare
Pe-unu calu albu in nemisicare,
Si cá d'insulu neclintitu
Stá privindu spre resaritu.
Numai ochii sei miscá,
Vulturesce alergá
Pe cea zare cenusia,
Lunga, tainica pustia,
Unde cá pin visu trecúdu
S'audiá d'in cându in cându
Vuietu surdu grozave siópte
Ce veniáu d'in média-nopte,
Sgomotu lungu, inadusitu
Ce veniá d'in resaritu,
Érb'a nu se clatina
Fruudi'a nu se leganá;
Paserea la munti sburá,

Fér'a 'n codru tremurá,
 Cà-ci prin lumea spaimentata,
 In uimire cufundata,
 Trecea reci fiori de mórte,
 Presimtiri de o rea sórte!
 Er' pre ceriu unu vulturu mare
 Facúndu cercuri de sburare
 Se zariá plutindu cu fala
 Sî 'n rotirea i triumfala
 Tíntiá ochiulu seu maretiu
 Pe viteazulu calaretiu.
 — Cine esti tu mèi voinice,
 Ratecitu pre campu aice?
 — Cine-su eu? Ostasiu romanu,
 De-a 'mperatuluji Traianu!
 — Dar' ce cauti tu, mèi voinice
 Singuru in pustiiu aice?
 — Maic'a Rom'a cea betrana

Mi-a pusu arm'a ast'a 'n mâna
 Sî mi-a dîsu cu glasulu seu:
 „Fiiulu meu, alesulu meu!
 „Tu d'în toti ai mei copii,
 „Celu mai tare 'n vitejii!
 „Mergi in Daci'a, grabesce,
 „Pre barbari de-i resipesce;
 „Si-apoi vecinicu priveghéza,
 „Sentinela mult vitéza,
 „Sî te tiene la hotara
 „Cà s'audu in departare
 „Resunându dusimane pasuri
 „Menintiandu barbare glasuri...“

Venit'am sî am invinsu!
 Pe barbari, pe toti i-am stinsu.
 Sî pe tiermurile loru
 Acum, Domnu stepânitoriu,
 Asceptu órdele avane,
 Asceptu limbile dusimane
 Care vinu d'în resaritu
 Cá potopu nemarginitu
 Se cuprinda, se innece
 Aotu pamentulu unde-oru trece!

— Vai de tine, mèi voinice,
 Ai se peri in câmpu aice!
 — Eu se peru, eu? . . nici odata
 Viè-o lume incrunzata,
 Viè valuri mari de focu
 Nici cà m'oru cliinti d'în locu!
 Totu ce-i verde s-a uscá,
 Riurile voru secá,
 Sî pustiiulu totu mereu
 S'a latî 'mpregiurulu meu,
 Dar' eu vecinicu in picioare,
 Pintre valuri ardietore
 Pintre ordele avane
 Pintre limbele dusimane,
 Voiu luptá, lupta-voiu fórte,
 Far' a fi atinsu de mórte,
 Cà-ci *Romanu sum in putere*
Si Romanu 'n veci nu pere!

II.

Abiá dice éta, éta
 Fulgera 'n ceriu o sagéta,
 Vijaie, vine, lovesce
 Scutulu care stralucesce
 Si-o respinge-o svêrle josu
 Cá pe-unu sierpe veninosu.
 Dupa d'ins'a 'ndepartare,
 Colo 'nfundu, in fundu la vale
 Se ivesce-unu negru nuoru
 Plinu de sgomótu sunatoriu,
 Ce totu vine, ce totu cresce
 Sî pe câmpuri se latiesce
 Cátu e zare de zaritu
 Intre nordu sî resaritu!

— Sentinela, priveghéza!
 Norulu cruntu inaintéza.
 Sentinela te aréta!
 Norulu cruntu se sparge . . . éta . . .
 Éta ordele avane
 Éta limbele dusimane
 De gepidi sî de bulgari,
 De lombardi sî de avari!

Vinu și hunii, vinu și gotii
 Vinu potopu, potopu cu totii,
 Pe cai iuti că rîndunele,
 Fara frâne, fara siele,
 Pe cai iuti ce fugu că ventulu
 De cutremura pamentulu!
 Multi-su ca nêsipulu marii,
 Multi că ghiarale mustrarii
 Intr'unu sufletu pecatosu
 Intr'unu cugetu sangerosu!
 Săi romane pe omoru*
 Fă-te fulgeru resbitoriu,
 Fă-te Dunare turbata
 Fă-te sôrte neimpacata
 Că-ci potopulu, éta-lu vine
 Si-i amaru, amaru de tine!

— Viè! . .

Că o stânca nalta
 Ce d'in verfu de munte salta,
 Tuna se restogolesce,
 Cade, rupe și sdrobesce
 Pâna 'n fundu, in fundu de vale;
 Astfelu cruntu ostasiulu meu
 'Si isbesce calulu seu
 Peste codri misicatori,
 De barbari nêvalitori,
 Si mi-i sparge, si-i resbesce,
 Snopuri, snopuri-i cosesce,
 Si-i infrânge, si-i respinge
 Si-i alunga, si-i invinge!
 Calu-i turba, musica, sbiéra
 Beatu de sange că o féra
 Calca trupuri sub picioare
 Sfarma arme sunatóre,
 Si cu greu in sânge 'nóta
 Si mereu se 'ndesa 'n glóta.

Cruntu resbelu! privire crunta!
 Fiiulu Romei se incrunta . . .
 Fulgeri esu d'in ochii sei!
 Fulgera mii de schintei

D'in a armeloru ciocniri
 Si a scuteloru loviri.
 Sboru topórale-aruncate,
 Sbêrniu arcele 'ncordate,
 Si sagetile la sóre
 Vijelescu vijeitóre.

Caii salta si nechéza;
 Lupta, urla, se 'nclestéza,
 Si barbarii toti gramada
 Mortii crude se dau prada!
 Diece cadu, o suta moru . . .
 Sute vinu in loculu loru!
 Mii intregi se resipescu
 Alte mii in locu sosescu!
 Dar' vitézulu cu a s'a pala
 Face drumu pintre nêvala
 Si patrunde prin sageti
 Că-i *Romanu cu siepte vieti.*

Inzedaru hidr'a turbéza
 Trupu-i grósnicu incordéza,
 Geme, urla si scrisnesce
 Si 'mpregiuru se 'ncolacesce;
 Fiiulu Romei se aprinde,
 Hidr'a 'n mâna-i o cuprinde
 Si-o sugruma, si-o sferâma
 Si-o invinge, si-o derîma!

Fugu gepidii, fugu bulgarii,
 Si lombardii si avarii;
 Fugu si hunii, fugu si gotii
 Fugu potopu, potopu cu totii,
 Si se ducu, se ducu că ventulu
 Asurdiendu intregu pamentulu
 De-aloru urlate barbare
 De-aloru vaiete amare!

III.

Unde-su ordele avane
 Unde-su limbele dusimane?

Au peritu, s'au stinsu d'in fatia
Precum tómn'a 'n demanétia
Se topescu, se stingu la sore
Negurile fugatore!

Cu ce viforu de urgia
Nevalira 'n Romania!
Cum venira de turbati
Cá balauri incrunutati
Cu o falca 'n ceriulu santu
Si cu alt'a in pamentu!
Dar' s'au dusu cum n'au venitu
In pustiulu loru cumplitu,
Parasindu in urm'a loru
Câmpulu luptei de omoru!
Latu e campulu celei lupte
Latu si plinu de arme rupte
Plinu de trupuri sferimate
Care stau gramadi culcate;
Plinu de sange ce-lu petéza
Si in aieru aburéza.

Unde-su atâtea vietie
Glasuri, inimi indrasnetie?
Mórtea rece le-a cuprinsu,
Intr'o clipa le-a si stinsu,
Si pe campulu celu de mórte,
Cruntu locasiu de o rea sórte
S'au lasatu acum de-odata
O tacere 'nfricosiata.

Numai cand d'in vreme 'n vreme
Se aude unu glasu ce geme,
O jelire 'ntristatóre
Unu suspinu de omu ce móre,
Séu necazulu dorerosu
Unui calu aruncatu josu,
Care chiama ne'ncetatu
Pe stêpânulu josu culcatu.

Sórele si-schimba locul
Si apune rosiu cá foculu,

Intindiendu pre cea campia
O vapsela auria
Cá un sangerosu vesmentu
Peste-unu lungu si tristu mormentu.

Iar' in naltulu ceriului,
Deasupr'a mormentului,*
Tiene vulturulu cu fala
Si 'n puterea-i triumfala
Incununa cu alu seu sboru
Pe viteazú 'nvingatoriu.

Se traiesci, ostasiu Romane!
Stélpu alu lumei apusane!
Tu, cu peptu-ti ai opritu
Valulu cruntu d'in resaritu,
Si cu bratiulu teu armatu
Pasulu sórtei l'aí schimbatu!

IV.

Dar' ce dîcu? . . . unu fiuru rece
Pintre-a lumei vine trece
Că-ci de-odata-unu glasu prin lume,
Fara sémanu, fara nume,
Suna, duce-o négra veste:
Rom'a, Rom'a nu mai este!

Dis-au glasulu, . . . unu resnetu
Lungu respuñde, cá unu tunetu
Si a Romei vulturu falnicu
Cade, dându unu tipetu jalnicu!
Dis-au glasulu, si cu jale
Plangându sórtea mumei sale,
Fíiulu Romei cei betrâne
Scapa armele d'in mane,
Pléca fruntea, si 'n durere,
Mórtea chiama, mórtea cere.

Iara calui, fratiuru,
Nechezindu incetisiuru,
Câmpulu luptei parascesce
Si spre munti incetu pornesce

Ducându linu si nesemtîtu
Pe stapênulu lui iubitu,
Ei se ducn in trista cale,
Si pe urm'a lorn, de vale,
Cade o nôpte 'ntunecósa,
Nôpte órba, fiorósa,
Cá fundulu pamentului ;

Si sub négr'a s'a aripa
Se stergu tóte, intr'o clipa,
Cum se sterge de usioru
Visulu celu amagitoriu,
Si cá suvenirulu sfîntu
Celoru care nu mai suntu !

V. Alecsandri.

ROMANI

Mari in Eapte si Poternici in Cuvinte.

Michailu Vaivodu.

(Urmare).

*Cum Sigismundu se unesce cu Michaiu si amendoi mergu
asupr'a Turciloru.*

Candu se intalnira acesti Principi, óstea loru se aflá destulu de tare; arme si tunuri nu le lipsiau. Si erá Resvanu Voda cu ai sei, care mergea totu inainte, formandu astfelu veghie. Calareti avea destui, toti alesi si eroi de a se luptá cá leii. Ajunsera la Tergoviste cu tóta armat'a, atacara cetatea cu multa inversiunare, si i-au datu focu indata, si au arsu Turcii in lontru catu erá minune mare; in cetate erau inchisi cincii mii de Turci, totu omeni alesi cá se apere cetatea; toti perira si nu scapá nici unulu. Si au mersu indata de au datu scire Serdariului cá vinu asupr'a lui cu óste numeróse Sigismundu, Michaiu si Resvanu. Si-i disera: „vedi cá se-i intempini, cá acum sosescu“. —

Cum Sinan-Pasi'a facú sfatu cu Hasan-Pasi'a.

Sinan-Pasi'a audiéndu acéste, trimise dupa Hasan-Pasi'a se-lu chieme. Cum vine i spune cá vine Michaiu, insocitu si de Sigismundu Craiulu Ardélului. „Au, — dise — osti tari, compuse numai de nobili teneri fórté viteji. Au ajunsu de eri la Tergoviste, unde au atacatu si au arsu cetatea ce facuseramu, au prinsu si pre Ali-Pasi'a cu toti ce-lu insociau, nimene nu a scapatu din tóta cét'a lui si pâna la unulu au peritu in cetate, acei barbati mandrii si laudati. Si acum Michaiu vine asupr'a mea cu mine se se bata si crede fara

indoiala că va se mă învinga. Mergi dăra tu înainte, și cuprinde podulu, cuprinde și Giurgiulu, se nu vină se mi-lu iee; țiene bine cetatea se ne fie de ajutoriu, până cându se se strînga tóta oștea noastră; că-ci vinu Unguri multime, Haiduci și Valoni; și de ne voru apucă aci, pre toti au se ne ucida. Spune și Beiloru se fie pregatiti, că nu cumva se ne apuce înainte, că-ci atunci suntemu pierduti. Se ne grabimu se trecemu dincolé de Rusciucu, noi și óștea noastră, până ce e încă diua; că-ci acum veni veghi'a noastră și ni aduse scire, că Michaiu este aprópe cu tota oștea sa. Incaleca dar' iute, și dute înainte la Schele, că vinu și eu în urma cu tóte ostile“. Spre Dunare alérge se tréca și se scape, că se nu vină ai nostri din urma, și se le închida calea; dar' ai nostri de aprópe i goniá și cercá se le apuce înainte; că oile i mână dinapoi că se-i dee în Dunare.

Cum ajunsera la Giurgiu, și luară cetatea și stricara podulu.

Antâiu Resvanu Voda ajunse cu ai sei și ocupă podulu de o parte; de alta parte veniá óștea lui Michaiu, și alui Sigismundu, care erá Capitanulu. Iéu cetatea îndata, strica și podulu, pucini Turci apucasera se tréca cu Vezirulu, — toti cei alalti períra în diu'a ace'a, óște nenumerata, credu că erá mai multa de doue sute de mii. Toti períra acolo cu tote armele lor. Anatoliti și Rumeoliti, Salmitii cei viteji, Spahii și Ianiciarii, Agi mari se-i fi vediutu atunci cum erau risipiti și cum plutéau innecati pre Dunare.

Cum infransera pre Turci și-i innecara în Dunare.

Acoló se fi vediutu cum dumícara la Turci! Si ce erá se faca oile în midiloculu lupiloru? Campulu se rosise de multu sange ce se versă, și trupurile jaceau la pamentu numai în pielea góla. Michaiu cu sabi'a în mâna, se rapediá că fulgerulu prin ei; în drépt'a și în stâng'a i loviá cu spad'a și cu baltagulu, de-i tramiteá la iaduri. Acolo se fi auditu tipete și vaiete, și cum cadeau în Dunare strigându Alah! Alah! Se innecara pagâinii, nici unulu nu scapă; éra câti remasera pre uscatu, pre toti i ucisera fara mila. Unde Dunarei erau rosie de sange, și trupurile Turciloru plutéau innecate. Multi Turci se innecara, perira și mai multi ducându-se și intrându în intunereculu celu mai din

afara. Avere, vestminte, bani le luara catanele, cà-ci desi scapá vre unulu, n-avea incatràu se fuga, pentruca podulu 'lu stricase, de nu mai remasese scândura pre scândura, si fiecare cautá a se ascunde, unde apucá. — Stegari se prinsera multi, se prinsera Turci din cei mai mari si mai iubiti Sultanului. Ungurii luara destui, cá se li fia sclavi, vestminte si arme luarà multe, si plecara la tíer'a loru, la Ardealu. Asié Sinan-Pasi'a remase rusifatu si de anima rea i se trase si mórtea, — nu-i trecea prin minte cà va patí asemenea rusine; se fia invinsu asié de lesne, nu-i veniá se créda, i se pareá minune, — pre elu, care batuse atati'a mari imperati, cetati luase multe, cetati de regi aperate, acum'a selu invinga domnulu Michaiu si se-i spulbere ostile cá si cu o suflare? Nu apucá Sinan se se întórca la Constantinopoli, si de veninulu seu cade si móre. — Asié rusine patira blastematii de Turci: in Tíer'a-Romanésca, — perira toti vitejii loru.

Cum se întórse Michaiu cu Sigismundu si cum 'lu petrecù in Ardealu.

Michaiu se întórse apoi cu bine la scaunulu domniei; petrecù pre Sigismundu cu onóre cuvenita, daruri i déte multe si pretiöse, arme multe si laudate. Plecá Sigismundu cu mare onóre din Tíer'a-Romanésca, si merse la scaunulu lui in Ardealu. Michaiu remase Domnu pré-laudatu, si numele lui erá laudatu de tóte imperatiile; tempu indelungatu siediu in scaunu, si domní preste tíera, nesuperatu si neamenintiatu de nimene. Turcii se temeau fórte se se certe cu densulu si nu-i diceau nimica, cá se nu-lu intéâte; dara nincetatu jacea pre anim'a imperatului, cà nu afla cum se invinga pre noulu Achile.

Cum tramise imperatulu pre Afis-Pasi'a se insiele pre Michaiu se faca pace.

Tramite pre Afis-Pasi'a cunoscutu de vitézu. Acest'a la Nicopoli 'si asiediá castrele; elu avea osti alese, siesesprediece mii, bine armate, si treidieci si doue de tunuri. Cum ajunse la Nicopoli a tramisu la Michaiu unu omu cá se-lu insiele si se-lu adórma cu numele de pace. Michaiu inse intielese, care erá eugetulu Turcului, cà urdiá intru ascunsu curse,

că se-i ridice vieti'a. Deci i-a tramisu Michaiu respunsu, se spuna Pasiéi că Michaiu vine că se-i-se inchine. Audiendu acést'a Afisù saltà de bucuria, că-lu ducea mintea că Michaiu a datu in latiu lu ce-i intindea. Dar' Michaiu aduse pre Turcu in asié ametiéla, că pre-aici erá se-si pierda capulu: dete ordinu la osti se fia gat'a catu mai curundu, la malulu Dunarei se se afle toti, si càtu mai fara intardiare se tréca riulu si se atace oatea lui Afis-Pasi'a. Pre Udrea 'lu tramise inainte cu Moldovenii, cu o miia de cazaci, si o miia de dorobanti.

Cum trecù Udrea Dunarea si calcà taber'a lui Afis-Pasi'a.

Udrea trece indata cu ostirea, si taber'a lui Afis o calca in picioére. Turcii n'au statu se se lupte, ci au luat-o la fuga care in catròu mai tare. Lovindu-i rapede, aruncara spaima si neorenduiéla in Turcii lui Afis-Pasi'a, cari, fara se stee la bataia, apucara fug'a si cautara se scape fiecare cum potea, — in ametiél'a loru lasara totu, camile, averi si arme si fugira goli si rusinati, cum n'ar fi vrutu. — Cazacii, Moldoveni, rapiaua totu ce li cadea in mâna, si ce mai remanea, ltau si Dorobantii. Éra acelu Afis-Pasi'a, care erá Serdariu, scapà numai cu calulu; pâna la Turnovu, cá bunu calaretiu, numai o fuga tienú; acolò alergà se-si mantúesca viéti'a, singuru singurelu cu doi copii ai sei. Abia ajunse, si tramise se-i aduca haine se se imbrace si se fuga de acolò necunoscutu: că-ci se temea se stee pre locu că se nu-si piérda capulu; pentruca Serbii si cu Bulgarii tieneau cu Michaiu, si asteptau cu nerabdare se-lu véda trecându la densii, că se-i-se inchine lui.

Cum Michaiu trecù Dunarea si arse Nicopolea si Vidinulu.

Ajunse si Michaiu a dou'a di, cá fulgerulu celu iute trece de ce'a parte, si merge la Nicopoli, incepe lupt'a, da focu cetatiei, pradéza totu tienutulu si trece la Vidinu cu multa pompa; acolò i s'a inchinatu lui tota Bulgari'a. Si esira Turcii la Vidinu cá se se bata; Michaiu merse asupr'a loru cu nobilii sei ostasi si se aruncara in midiloculu loru cá leii: pre unii i prinsera vii, pre altii i ucisera; din siese mii câte erau, nici unulu nu li scapà. Impresura indata cetatea, si vrea se o iéa, puse focu si arse totu orasiulu,

Luara averi multe, toti se incarcara de pradi, — vestminte si alte lucruri, nemicu nu lasara; sclavi si slave de ajunsu aduceau la Michaiu acei, ce-i prindeau. Dupa ace'a scolandu-se trecu in Tiér'a-Romanésca, cu multe pradi luate din Bulgari'a si veni in Tergoviste, unde siediù pre tronulu seu incungiuratu de ai sei boieri. Ér' Turcii multu s'au ingrozitu si stau incremeniti, câtu numele lui numai li aducea spaima de mórte. — Ei stau si se minunáu cum 'lu voru imblandi, si cum voru face cá se nu-lu intarite mai reu. Porunci dara Sultanulu Mohometu se-i chieime pre Ibraim-Pasi'a; si candu veni i vorbi asié: „Spune-mi ce se facemu cu acestu Michaiu? Tiér'a mia-a pradatu, si o pradéza inca; cum se-lu prindemu? Cum se-lu amagimu? Cà-ci cá se ne luptamu cu densulu nu potemu. Cetatile nóstre ni le-a surupatu, tierile ni le-a pradatu, in Tiér'a-Romanésca si chiar' pre lângá Dunare domnesce singuru. Acuma dara dà-mi sfatu si-mi aréta ce se facu. N'ar fi bine óre se tramitu la densulu omu cu vorbe de pace, se mérga se-i vorbésca si cu frumóse daruri se i-se inchine?“ „Cum ai disu se facemu“, respunse Ibraim-Pasi'a — „altmintrea se nu fia: se tramitu imperate eu unu omu alu mieu, care e fórté cu minte si fórté credinciosu. Este si unu boieriu, care a venitu dela Michaiu, se-lu tramitemu si pre acest'a se mérga îndereptu: se se duca amendoi cu scrisori din partea nóstra. Se-lu rogamu se lase dujmania, si se domnésca preste Tiér'a-Romanésca si preste totu Ardélulu, cà-ci elu a luatú curagiu si alt'cum nu se imblandisece, cu catu mai multu 'lu vomu superá, cu atatu mai multu se intarita“.

Cum tramise imperatulu lui Michaiu daruri pretióse.

Atunci dise imperatulu, se se faca scrisorile curundu, si indata se si plece; se scota din hasnă lucruri de mare pretiu: caftane tiesute cu fire de auru; cai imperatesci; o sabia tota de auru, infrumsetiata cu multe petrii scumpe, sabia ce straluciá intocmai cá lun'a; unu surguciu érasiu numai de auru lucratu cu mare maestria si impodobitu cu diamante si rubine, si trei cai imperatesci, infrênati cu frêne aurite si insielati; douedeci de caftane, tote tiesute cu firu de auru. Si ce minte pota se spuna, care catu anume pretiuiá? Aceste si alte mai multe dise se-i tramita, numai

mani'a se si-o lase si amicu se-i fia. In tiér'a lui se siéda, pacea se pastreze, si dicea cà si corona de mare pretiu va se-i tramita. Aceste si alte dise Sultanulu Mohometu se-i spuna lui Michaiu, rogandu-lu se nu-i mai stee in contra, se nu mai supere cetatile din Turci'a; domnésca preste Tiér'a-Romenésca, domnésca si in Ardealu; numai preste Dunare se nu tréca, si alte locuri câte vrea mérga se-le pradéze si se-le supuna.

Cum veni tramisulu Imperatului la Michaiu si i aduse darurile.

Din Constantinopoli esira incredintiati imperatului si veniau in Tiér'a-Romanésca, unde ajunsera si mersera la Michaiu. Acest'a i primí cu mare onóre, li esi inainte si-i intimpiná cu multa pompa, cà-ci multu 'lu prindea domni'a; éra densii inchinandu-i-se cu blandétia, 'lu salutará, si cu hainele de auru imperatesci 'lu investmentara; asemenea si cu sabi'a cea stralucita 'lu incinsera, si corona inca i dedera se pórté; cum si surgueiũ cu totulu de auru, pre care straluciá margaritaria si alte petrii scumpe, cá se-lu pórté in capu, cà-ci érá vitézu si mân'a lui sciá se arunce lancea; adusera si cai se aléga pre care i place si se-lu incalece. Cine póte se descrie veseliele ce se facura atunci in Divanu? Michaiu poruncesce se-i aduca frumóse caftane, cu cari investmentá pre cei doi tramisi ai Sultanului, dându-le si alte multe daruri; frumosu si cu multa onóre i primesce si lângá densulu i pune se siéda. Frumosu i-a ospetatu, i-a daruitu si i-a tramisu inapoi. Éra elu remase in Tiér'a-Romanésca, unde petrecea cá unu craiu de toti onoratu. Sigismundu, care domniá in Ardealu, se facu uritosu boieriloru sei, si cum intielese cà érá tradatori, trecu in Tiér'a-Lesiésca, se faca cum va poté. Elu avea de veru-primariu pre Andreiu Bathori, — pre acest'a 'lu lasà se domnésca in loculu seu. (Va urmá).

DOINE.

I.

Lasa, lasa mei baditia,
Ca mi-ai fostu fara credintia,
Dar te-a ajunga si pe tine
Dorulu bade ca pe mine,
Dorulu bade care plange,
Care usca si te stinge;

Cà-am fostu rugia leganata,
Fiic'a mamei desmierdata,
Si-am fostu mandra si-am fostu fióre
La-a maicutii sinisióre, —
Dragulu teu ni-a 'ngalbinitu,
Dorulu teu ni-a vesteditu.

Bade badisiorulu meu,
Nu te-oiu blastamá mai reu;
Da te-ajunga, bade ajunga
Dorulu care te alunga
Candu e ceriulu fora stele
Candu-su noptile mai grele

Pre la babe vragitóre,
Dupa iérburi pe redióre,
La strigoi între otara
Candu e noptea mai amara, —
Si-apoi bade badisioru,
De-i muri, se mori de doru!

II.

Fost'am mandr'a mandreloru
Péna dalba de bojoru,
Fost'am flóre dintre flori,
Cruce mandra 'ntre fetiori,
Fost'am flóre, fost'am fraga,
La fetiori dragutia draga —
Si baditia scii tu bine,
Lasai lumea pentru mine,
Dragostea lasai se planga,
Doru si inimi se se franga, —
Pentru mine badisioru,
Sufletielu insielatoriu.

Fost'ai mandrulu mandreloru,
Péna dalba de bujoru,
Venturelu ce te 'mpresóra,
Fluturelu ce mandru sbóra,
Venturelu ce ni sioptesce;
Fluturelu ce te-amagiesce,
Tóta lumea ti-a fostu draga
Tóta mandr'a ti-a fostu fraga,
Tóta diu'a serbatóre,
Tóta nóptea siedietóre,
Totu sinutiulu cu odoru
Sufletielu insielatoriu.

Florici'a mortiloru, —
Mi-a vinitu baditia-unu doru:
Se-mi lasu flórea floriloru,
Si dragutiulu mandreloru.
Dragóstea la maiculitia,
Plansulu meu si-a mea credintia, —
Ca se vina superata,
La cruciti'a ne 'mpenata,
Si se planga dupa mine,
Cum am plansu eu dupa tine, —
Apoi tie badisioru
Blastamulu dragutiiloru.

V. R. Bucitescu.

Marti sér'a.

— Novela de A. Onaciu. —

(Capetu.)

V.

Bab'a Chib'a.

Déca tieranulu are trebuintia de bani, merge la jidanu; déca are trebuintia de svatu séu mangaiare, se duce la preotu; — si déca e bolnavu, voiesce a-si prevedé víitoriulu, déca are lipsa de o potere preste-fire, séu are necasu cu dragostea, atunci merge la bab'a Chib'a.

Ea la tota bol'a scie lécu, cunósce tóte ierburile si buruenele, si unde nu ajuta aceste, ea chiama de ajutoriu poterea cea preste fire; ea e in legatura cu duchurile necurate. Bab'a Chib'a are mare potere!

Déca atare fetioru iubesce ver'o féta, mérga numai la bab'a, Chib'a, duca-i unu meru, pe care ea apoi face facatura, deie-i din merulu acest'a fetei se manance, si ea inca lu-iubesce si se marita dupa elu.

Bab'a Chib'a e medicu, — vragitória; ea e atotu-poternica, precum credu satenii, si mai alesu tinerii dragostosi, cari se folosescu adese-ori cu sciinti'a ei.

Ea locuesce intr'o coliba supamenténa in capetulu satului, care e plina de ierburi si alte instruminte, cu cari chiama in ajutoriu duchurile. Ea e atátu de betrana, încátu nime din satu, nu scie de câti ani e; nime nu scie de unde a venitu, cum o chiama? Numai asié o cunoscú toti: bab'a Chib'a. Betranii satului acolo au apucat'o in colib'a ei, si asié o sciu de betrana, precum e adi. — Apoi ea la intrebarile óspetiloru sei numai atát'a li respunde, ca in fómetea cea mare, (de siguru in anulu 1817) a umblatu prin Moldavi'a, prin tíer'a turcésca, ma inca si mai departe, — si acolo s'a invetiatu a chiamá duchurile.

Precum se afla pretutindenea câte unu pierde-véra, gur'a satului, asié se afla in totu satulu câte o Sibila, cá bab'a Chib'a.

Petru si Veronic'a au intratu pe usi'a colibei tremurandu, se apropiau de duchuri. Bab'a Chib'a i-au primitu cu multa pretená. Colib'a intru atát'a erá de angusta, de toti trei de abié incapeau numai in picióre.

— Tóte-su gata; díse vragitórea cu o fatia seriósa si profetica.

Apoi luá o mana de grauntie si o frigare, si dandu-le Veronicei, urmá :

— Na fetu-meu, aci sunt 99 de grauntie, én mergi totu pe drumu spre resaritu pâna intre hotare; pâna acolo, unde mergu drumurile crucisiu si este unu rugu. Mergúndu vei díce »tata-lu nostru« de 99 ori si dupa fia-care vei aruncá unu grauntiu indereptu; aibi grige, cá pe candu vei sosí la rugu, se nu ai nici unulu, — dar grigi nici se nu pierdi din ele. — Apoi déca vei sosí acolo, vei prinde frigarea cu man'a stanga si o vei bagá in radeciñ'a rugului; de vei audí ce-va vaetu, nu te teme, numai o бага si mai afundu, — va esí de acolo ce-va si ti-a spune vítoriuulu, ti-a spune noroculu. . . .

Veronic'a si-a intinsu man'a tremuranda dupa aceste lucruri tainice, — si le-a pusu in zadhia.

Apoi bab'a Chib'a a luatú o códa de matura si a dat'o lui Petru, dicúndu-i :

— Si tu Petre, vei merge, in cea parte de hotaru, unde mergu drumurile crucisiu, si te vei pune calare pe matura — si apoi acést'a in momentul profetérei te-a duce la Veronic'a si-i audí si tu vítoriuulu.

Petrea a luatú códa de matura si a bagatu-o sub sumanu.

— Apoi grigi, Veronica, — sfêrsí vragitórea, — se nu cauti indereptu, ca apoi ni-a fi inzedar tóta trud'a; si grigi ca la cea de-antáiu cantare a cocosiului se bagi frigarea, ca de altmintrelea duchurile s'oru manιά, si atunci vai de noi . . . de toti trei. . .

Veronic'a tremurá si mai tare.

— Acuma mergeti !

Tinerii ău esitu, s'au despartîtu pe carari contrarie, unulu in susu, celalaltu in josu, — se se intelnésca la tînt'a fericirii; o potere preste-fire i va aduce la olalta, li-a descoperí vítoriulu; — dar candu? — si ce vítoriu! . . .

VI.

Tain'a vítoriului.

Nóptea e intunecósa si lina, — pe ceriu se redica negure gróse, cari acopere lumin'a lunei si intuneca stelele. Indata va fi mediulu noptii; va sosi ór'a tainica, — ór'a superstitiósă, candu vrajile invóca duchurile necurate, vorbescu cu ele si hotarescu vítoriulu moritoriloru. . . .

Pe acestu timpu tainicu nu ambla nimene, inca si fierêleselbatice se ascundu in ponórele, in culcusiulu loru; — lun'a inca se ascunde dupa unu noru, tóta natur'a dórme, numai duchurile ambla. . .

In acésta óra gretiósă esu dóue figure din colib'a babei Chib'a, se despartiescu de olalta fara a-si dice, a-si poftí: cale buna! Se despartiescu ca dóue umbre negre in cãi deschilinite. Se ducu cu pasi lini totu inainte, intr'o parte inceputa, se departa un'a de alt'a, nu cauta in laturi, nu indereptu, fuge un'a de alt'a ca umbr'a dinaintea luminei. — Óre mai intâlnise-voru? séu despartîtu-s'au pentru totu-dea-una! . . .

Dupa ce cele dóue umbre au disparutu, totu din acea coliba, pe aceea usia a mai esítu o figura, si urmari candu pe un'a, candu pe cealalta; umblă cá . . . ca unu duchu necuratu.

Cine altulu ar si umblá in ór'a acést'a, pe timpulu acest'a?! Acuma figur'a atrei'a urmaresce numai pe o umbra, pe ace'a, care merge spre rugulu ce sta intre hotare in crucisiulu drumuriloru.

Umbr'a merge totu cu pasi lini si amesurati, vorbesce ce-va incetu, si apoi sférsiesce:

— Nu ne duce in ispita, si ne pazesce de celu reu!

Apoi svêrle ce-va din mana indereptu, preste umeru. — Dóra voiea se sparia figur'a din dereptu, se nu o urmarésca? apoi éra incepe cu unu tonu mai innaltu:

— Tatalu nostru — — —, si sférsiesce tremurandu:

— Pazesce-ne de celu reu!

Figur'a o totu urmaresce intr'o departare amesurata.

Candu umbr'a a ajunsu intre hotare in drumu a statu pe locu si apropiandu-se de rugu cu unu tonu amortítu si tremuratoriulu a dísu celé din urma cuvinte:

— Pazesce-ne de celu reu!

Figur'a inca a statu pe locu, in departare amesurata.

In ce'a parte de hotaru in crucisiulu drumuriloru inca sta o umbra, si si acést'a murmura:

— Pazesce-ne de celu reu!

Intru acést'a negurele se resfirara, si se miscà unu vântu linu.

Cocosii din satu au cantatu cea de-antâiu, glasulu loru strabateau tainicu si infioratoriulu . . . prin aeru se audiea siovaitur'a aripeloru cum sboru, cum umbla duchurile. . . . Acést'a e ór'a, candu duchurile hotarésclu preste sórtea moritoriloru, ór'a candu au potere preste viétia — si mórte. . . .

Candu umbr'a de lînga rugu, a audîtu cantatulu cocosiloru, a pasîtu mai aprópe de elu, a redicatu susu frigarea ce o avea la mana, dar n'a cutezatu se strapunga radecin'a rugului; a inlemnitu, se temea de duchuri . . . nu cutezá a le chiamá.

Ventulu linu a aplecatu o crénga a rugului de dupa capulu umbrei, si spinii ascutîti s'au acatiátu in perulu ei, si in nafram'a de pe capu. Figur'a erá intr'o stare deosebita, n'a simtîtu nemicu.

Ea stá cu frigarea in mâna tremurandu.

Vorbirea cu duchurile e periculósa!

Figur'a din dreptu strigá inforioriu: — Inpunge!

Figur'a agraita tresari, dar' indereptu nu se uitá. Se aplecá se impunga cu frigarea radecin'a rugului.

Créng'a acatiata in peru o retienù, spinii ascutîti si-bagara unghiile in pele.

Unu duchu necuratu o tienù, — o sugrumà. Ea scóse unu strigátu desperatu, — scapà frigarea din mana si picà la pamentu.

Nafram'a remase acatiata in crénga, o venturá ventulu cá pe o aripa a cutarui'a duchu. . . .

Figur'a din dreptu alergà la rugu, asceptá ca figur'a se chiami spiritele; si apoi se respunda. . . .

Dar' figur'a nu va chiamá duchurile, nu-si va 'ntrebá viitoriu: — ea nu are norocu, . . . nu are viitoriu!

Figur'a inzedaru asceptá intrebarea. Se apropiá apoi de ce'a ce jacea josu, o agrai; nu i respunse nemicu. Ace'a erá — mórtá.

Cu manile uscate i-a atinsu trupulu, acel'a erá rece, si-a apucatu man'a cá si candu ar fi atinsu unu sierpe, si scotiendu unu vaetu ingrozitoriu, a fugitu catra satu.

S'a bagatu in colib'a, din care a esítu, si tragêndu usi'a dupa ea, a intorsu retezulu de lemnu.

Nópteá erá totu intunecósa si lina. — Duchurile nu facu sgomotu, nu aprindu lumina, — ele vedu si prin intunerecu. . . .

A dóu'a figura stá totu pe locu, in pusețiunea luata in cruci-siulu drumuriloru, cu spatele catra satu.

Asceptá se vina unu duchu, se o duca . . . se o intêlnésca cu cealalta figura. — Póte asceptá! . . .

Diorile a aflatu-o totu in acea pusețiune, stá calare pe cód'a de matura, cu spatele întórse spre satu. Si nici acum nu cutediá se se misce din loculu acel'a; — asceptá duchurile. . . .

S'a facutu diua, sórele erá susu si figur'a totu acolo sta, cá o statua.

De odata i-a lovitú urechile unu sunetu gelnicu, a tresaritu, cugetá ca lu-chiama duchurile. . . .

Sunetulu se audî totu mai tare, mai gelnicu, erá sunetulu clopoteloru. Si Petrea, pecurariulu, ca-ci elu erá figur'a, cautà in giuru, vedîu ca e diua, si si-vine 'n ori.

Clopotele totu sunau.

— A moritu óre cine, — si-dîse elu.

— Domnedieu lu-ierte, — adauge dupa o pausa de cugetare. Cele petrecute adi nópte s'au trasu ca unu visu neesplicabilu prin mintea lui.

A svêrlitu cód'a de matura, si a pornitu spre satu, se scia ca cine a moritu?

Clopotele totu sunau, si mai gelnicu, decâtu la alti morti ;
lui Petru asié i se para.

— Dómne, odihnesce-lu ! . . .

VII.

Marti-sér'a.

A trei'a dî, dela cas'a bocotanului Georgie fu dusu in cintirimu
unu sicriu. A ingropatu pe Veronic'a.

Mai totu satulu fû de facia la prohodu. Multi au venitu din
detorintia crestinésca, si multi din curiositate. . . .

Au venitu se védia, cu ce ceremonie, si cum voru ingropá pe
draguti'a marti-serei.

Pe vragitóre si pe acele cari au legaturi cu duchuri necurate,
le culca cu faci'a in josu in sicriu si asié le ingrópa. — Da, cu
faci'a in josu, ca apoi nu esu nóptea din mormentu, si nu umbla
in órele noptiei.

Acést'a e o credintia tare a tainice ale mediu tieraniloru ; asié
au audítu ei de la betrani.

Dupa ce preotulu a sfêrsítu rogatiunile ; cantorulu betranu si
docintele a cantatu versulu jelnicu alu tieraniloru :

Vistani'a frumosu nume,
Póte se laudá 'n lume,
C'a gânditu omului bine,

Femeile plangeau si barbatii lacrimau, — numai dóue fiintie
remasera nesimtitórie : pecurariulu Petrea si bab'a Chib'a.

Petrea stá departe de sicriu, cu palari'a in o mana, cu cealalta
se radiemá de bâtiu. Ochii lui erau seci, anim'a-i impetrita. Bab'a
Chib'a numai si-leganá capulu, ea de candu e, nu a plansu. —
Aceste dóue fiintie cunosceau tainici'a mortii, — tainici'a infioratoria,
care li-a secatu ochii, li-a inpetritu anim'a ; pentru aceea nu poteau
plange si a simti.

Toti petrecura sicriulu pâna la mormentu, lu-asiediara in elu,
si preotulu lu-santí. Apoi fia-care aruncà in mormentulu deschisu
câte o mana de tierina, dicúndu :

— Fia-i tierin'a usióra, si odihn'a lina !

Toti se despartira cu óre-si care frica superstitiósa, ca pe
mortu nu l'au culcatu cu faci'a in josu in mormentu, si va umblá
nóptea afara. . . .

Numai doi cunosceau tainici'a mortii ; acestia erau mai tacuti
decátu mormentulu, si totu-si ómenii povestiau lucruri minunate
despre mórtea Veronicei.

In siediatóre, in carcîma, la fântân'a satului, nu erá altu
obiectu de vorbire, decâtu mórtea Veronicei.

— Nu v'am spusu, — povestía intr'o séra Irin'a la fântâna, —
ca la Veronic'a umblá marti-sér'a ? si nu mi-ati crediutu, vedeti, ca
a fostu dreptu.

Apoi candu a bagatu de séma necuratulu, ca ea voiesce se
se marite, — urmà ea cu unu tonu compatimatoriu, — atât'a a
dragostitu-o, pâna a omoritu-o. A dusu-o intre hotare, si acolo
a chinuitu-o ; i-a subtu sangele si i-a mancatu anim'a. . . . Cei ce

au vediutu-o, spunu ca ea nici sgariata n'a fostu pe trupu, se vede dar', ca necuratulu a omoritu pe serman'a Veronica. . . .

— Oh, serman'a !

Cám asié, dar' in mai multe forme, povesteá trist'a intemplanre si Ionu Albutiu, gur'a satului prin carcíma. Elu spunea si ace'a, ca marti-sér'a inca si in mormentu iubescce pe Veronic'a ; spunea ca acel'a in noptíle intunecóse in viforu, pe gerulu celu mai mare, in mediulu noptii merge la mormentu . . . se vaeta si plange. . . Se jurá, ca elu i-a vediutu urmele pe néu'a própseta si i-a audítu tanguirea. . . — Si Gur'a Satului avea dreptu.

In tóta nóptea, in frigu si ninsóre, venia in satu o figura, o umbra vediuta ; se opriá dinnaintea colibei babei Chib'a ; vorbiá cuvinte tainice, facea semne nepricepute, amenintiá cu bátiulu pe locuitóri'a colibei, apoi si-continuá calea catra cintirimu.

Aici stá la mormentulu Veronicei, plangea, o chiamá afara . . . stá acolo pâna demanétia, candu cantau cocosií de diori. Mormentulu erá mutú, nu-i respundea nime, — nimica : — mortii nu sciu vorbí.

Candu se departá, éra se opriá dinnaintea colibei din capetulu satului, blastemá grosavu pre locuitorea ei, apoi trecea mai departe. Preamblarea acést'a o facea in tóta nóptea.

Duchurilé necurate, nu se obosescu, loru nu li-e frigu. . . .

De aprópe nu o vedea nime, o incungiurau, se temeau de ea. Cine o audiea vaetandu-se, se infiorá, si-facea cruce, si se rogá la Domnedieu. Apoi spunea, ca a audítu pe — marti-sér'a.

Fetiorii candu mergeau din siediatóre, o vedeau adese-ori, da o incungiurau pe de parte. Fetele se temeau, si nu torceau marti-sér'a.

De altmintrea siediatórele erau voiose, caruilegile sgomotose ; numai doi tineri lipsiau din totu loculu ; frumós'a Veronica si zdravenulu Petre. — Veronic'a si-dórme visurile fantastice ale dragostei in bratiile reci ale mormentului, si Petre — ah, elu a nebunitu, si-a pierdutu mintile. Asié povestiau ómenii.

Din nóptea nefericita, candu a voitu a-si scí vítioriulu, elu n'a mai avutu o dí buna. Nu-i bine a cercá tainele ! . . . Nu-i bine a chiamá duchurilé ! . . .

Érn'a a trecutu, siediatorile s'au sfêrsítu, si marti-sér'a nu umblá mai multu in cintirimu, nu cercetá mortii . . . intemplanrea trista s'a fostu datu de totu uitarei.

Dar' la primavéra si preste véra éra s'a ivitu. Candu erau noptile viforóse si intunecóse, atunci veniá ea in cintirimu ; ér candu erá seninu, si lun'a luminá, se punea pe o stánca de-a-supra satului, si de acolo, cautându la morminte, cantá doine tainice, hore jalnice . . . apoi candu se facea diua, se pierdea prin desetulu tufeloru, prin padurile umbróse, ochiu de omu nu o potea vede.

Fetele díceau ca e : marti-sér'a ; éra fetiorii, ca e : fét'a padurei ; de vediutu nime nu o vedea. Cine lu-audiea horindu jalnicu, si-facea cruce, si se ascundea. . . .

Erá nenorocítulu Petre !